Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пÿрт, „Ямде лий" редакций.

1939 ий 11 ноябрь № 52 (616)

Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкше—Йошкар-Олаште. Пурлаште: Марийский АССР Верховный Совет Президиум Председатель Т. И. КАВАЛЕРОВ йолташ выступатла. Фото М. Чуршуковын.

Маргостеатрын 10 ий темме юбилейже

11 ноябрьыште Йошкар-Оласе Марийский Государственный театрлан лу ий темеш.

Театрын лумышо идалык юбилейжым ознаменоватлымылан лийын, сценический искусство областьыште поснак кугу заслугым ыштымыштлан да мастарлык шотышто путырак сайын исполнятлымылан Йошкар-Ола Марийский Государственный театрын Марийский драмын артистше Иван Тарасович **Якаевлан** Марийский АССР-ын заслуженный артистше лÿмым, русский драмын артисткыже Елизавета Николаевна **Лебедевалан** Марийский АССР-ын заслуженный артисткыже лÿмым присвоитлаш да когыньыштымат Марийский АССР Верховный Совет Президиумын **Почетный грамотаже** дене наградитлаш Марийский АССР Верховный Совет Президиум 1939 ий 9 ноябрьыште Указым луктын.

Тугак юбилейым ознаменоватлымылан лийын Марийский АССР Верховный Совет Президиум Георгий Иванович **Иосселианим**—Марийский драмын художественный руководительжым; Борис Соломонович **Володарскийым** — русский драмын художественный руководительжым; Анастасия Тихоновна **Тихоновам**—Марийский драмын артисткыжым **Почетный грамота** дене наградитлаш Указым луктын.

Тиддеч посна Марийский Государственный театрын артистше да пашаенже-шамычым чылаже 19 енгым окса премий дене наградитлаш Марийский АССР Калык Комиссар-шамыч Совет пунчалын.

Юбилей лÿмеш торжественный заседаний лиеш. Тушто Марийский искусствын кушмыжо нерген юбилейный комиссийын председательже Марийский АССР Верховный Совет Президиум Председатель **Кавалеров** йолташ докладым ышта. Варажым Н. Ивановын „Ÿчö" пьесшым модын ончыктат.

Марийский АССР-ын заслуженный артистше Иван Тарасович **Якаев**.

Марийский АССР-ын заслуженный артисткыже Елизавета Николаевна **Лебедева**.

ОТЛИЧНО ДА САЙЫН ТУНЕМШАШ ВЕРЧ!

Октябрьский революцийын XXII идалыкшым отлично отметка дене вашлийын

Иванов Митя тенийсе тунемме ийлан кенежымак ямдылалташ тÿнгале. 1-ий сентябрь деч ончычак тудо чыла учебник-шамычым, моло тунемме ÿзгар-шамычым налын ямдылен ыле.

Тунемаш тудо первый кече гычак кÿлеш семын пиже. Ты марте ик прогулымат ыштен огыл, отличнын тунемшаш верч чот тыршен. Октябрьский революцийын XXII идалыкше лÿмеш социалистический соревнованийыш ушнын. Эн ончык Митя сай тунемашлан задачым шындыш. Тудо шке задачыжым чаплын шуктыш. Тудын оценкыже-шамыч чыла предмет денат отлично велэ улыт.

Митя шенгелан кодшо йолташыже-шамыч нергенат ок мондо, теве Смирнов Алексейлан эре полшен шогыш да ончыкыжымат полшаш тÿналеш.

Иванов шкенжын жапшым моштен эртара. Уроклан кум час жап ямдылалтеш. Художественный литературым эре лудын шога, кызыт тудо „Алжирский пленник" книгам лудеш.

Семенов Василий.

Ронго район, Руя-сола НСШ, 7-ше „Б" класс.

Йошкар знамя верч

Мемнан школышто куснылшо йошкар знамя уло. Вот тиде знамям налшаш верч школыштына соревнований чот шарлен. Мемнан классат соревноватла. Ме сайын тунемаш тыршена.

Но дисциплина мемнан классыште начар. Тунемше-шамыч Богданов Иван, Мокеев Иван, Макматов Леонид, Яндальцев Михаил урок годым лÿшкен шинчат, вес пашам ыштылыт. Тиде нимолан йöрдымö койыш. Шарнаш кÿлеш, вет йошкар знамям пумо годым дисциплинымат шотыш налыт. **Мокеев Александр.**

Кужэнгер район, Токтай-Беляк НСШ.

Сайын тунемеш

Иванов Евгений мемнан классыште отличнын да сайын тунемеш. Тудо тунемме шотышто велэ огыл, дисциплина шотыштат мыланна примерный. Евгений туныктышо-шамычын ойлымыштым, кÿштымыштым честный шукта. Садлан ме Евгенийлан ответственный пашам поручитлышна—тудым звено в о ж а т ы й лан сайлышна. Пашажым тудо сайын ышта.

Николаев Василий.

Звенигово район, Кужмарий НСШ.

Мутнам чаплын шуктышна

Октябрьский революцийын XXII идалыкшым ме теве мо дене вашлияш мутым налын улына ыле: ик прогулымат ыштен огыл, начар оценкым йöршын пытараш да дисциплиным нöлталаш.

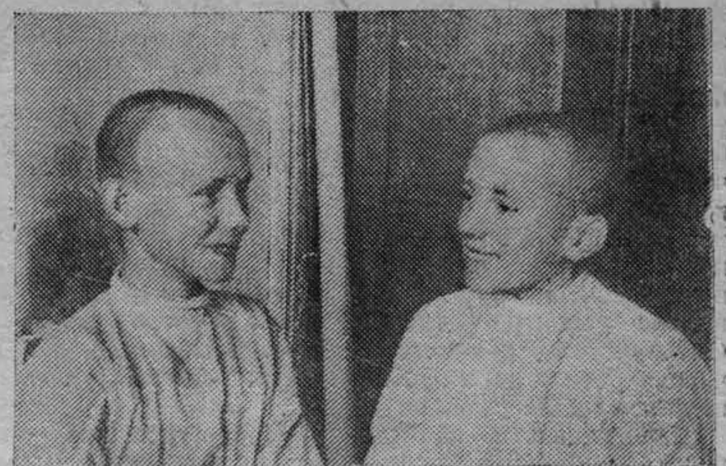
Мутнам чаплын шуктышна. Пÿтынь школ кöргыштö начар дисциплинан тунемше иктат уке. Школышко чыла йоча-шамыч кечын кодыде коштыт. Начар оценкат иктат кодын огыл. Обязательствым налме деч ончыч Янгуатов Изергий ден Швалев Лука „плохо" отметкым наледат ыле гын, кызыт йолташыштшамычын полшымышт дене нуно сайын да посредственнын тунемыт.

Тыге ме тунемына.

Мемнан школ Янгранур начальный школ дене соревноватла. Ме тиде соревнованийыште ончычлекташ тыршена.

Пушкин Гаврил.

У-Тор'ял район, Шанер начальный школ.

Изак-шоляк отличник-шамыч МОСУНОВ АНДРЕЙ ден ИГНАТИЙ. Нуно коктынат Немда средний школын (У-Тор'ял район) 7-ше „Б" классыштыже тунемыт.

Фото М. ЧУРШУКОВЫН.

103

МОРАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЕДИНСТВОМ ОНЧЫКТЫШО ДЕМОНСТРАЦИЙ

(7 ноябрьыште Москвасе Йошкар площадьыште военный парад да демонстраций лийын)

Великий Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкше кечын Йошкар площадьыште йывыртымашан да пайреман. 9 часлан Кремлевский пырдыж воктенсе чыла трибуна-шамыч темыныт. Тыштке ВКП(б) ЦК-н членже-шамыч, СССР Верховный Совет ден РСФСР Верховный Советын депутатышт, Советский Союзын Геройжо-шамыч, московский предприятийласе знатный стахановец ден ударник-шамыч, молат погыненыт. Москвич-шамыч дене пырля Западный Белоруссийысе ден Западный Украинысе Народный Собраний-шамычын депутатышт присутствоватлат.

10 час. Торжественно шып жапым кӱдырчыла сово кырымаш да саламлен кычкырымаш нарушатлат. Армий ден калык шке вождьшо Сталин йолташым да тудын ӱшанле соратникше-шамычым саламлат.

Трибунышко Сталин, Молотов, Л. М. Каганович, Андреев, Микоян, Берия, Шверник, Маленков, Димитров, Шкирятов, Щербаков, Мануильский, Булганин, Вышинский да моло йолташ-шамычат кӱзат.

Кремлын Спасский капкаже гыч Оборона Калык Комиссар Советский Союз маршал К. Е. Ворошилов имне ӱмбак шинчын лектеш. Парадым командоватлыше, Московский гарнизон начальник Советский Союз маршал С. М. Буденный деч рапортым приниматлымек, Ворошилов йолташ войска-шамычым ончен эрта.

Войска-шамычым ончен эртымаш пытен. Ворошилов йолташ мавзолей трибунышко кӱза. Тудо красноармеец, командир, начальник, комиссар да политработник-шамыч деке, пашазе, колхозник-шамыч ден интеллигентный трудын пашаенге-шамыч деке, польский панский иго деч утарыме украинский ден белорусский калык-шамычын представительышт деке речь дене обратитлалтеш. ВКП(б) ЦК ден СССР правительствын поручениймышт почеш Ворошилов йолташ нуным великий Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкше дене саламла.

Шке речьшым пытарышыла, Ворошилов йолташ провозглашатла:

— Виян лийже мемнан великий да мудрый Сталин!

Сталин йолташ лӱмеш восторженный „ура" площадь ӱмбалне икмыняр минут жап йонгалт шога. „Интернационал" торжественно шокта. Орудийный салют шергылтеш.

10 часат 30 минут. Команда шокта—да войска-шамыч тарванат. Торжественный марш тӱҥалеш.

Москвасе парадыште чапле военно-морской флотым представлятлыше моряк-шамычын колоннышт кая.

Йошкар площадьыш войска-шамычын эре у да у частьышт пурат. Калык социализм элын победоносный армийжым шокшын саламла.

Пытартышлан, Йошкар площадьым кужу жаплан артиллерийский часть-шамыч—Йошкар Армийын гордостьшо занииматлат.

11 часат 35 минут. Бронетанковый часть-шамыч маршым почшо первый куатле танк-шамыч волгынчо гай писылык дене чымалтыт.

...Куатле танк-шамыч каймеке йӱк шыпланен велэ шуктыш, Йошкар площадьыш калык пурыш. Демонстрант-шамыч Сталин ден Молотов йолташ-шамычым шокшын саламлат. Чыла могырымат возглас-шамыч шергылтыт: „Виян лийже советский правительствын мудрый политикыже!", „Виян лийже Сталин йолташ!", Молотов йолташлан—ура!".

Тиде эртыше ийыште мемнан советский еш 170 миллион гыч советский еҥ-шамычын 183 миллионан ешыш савырныш. Стремительный марш дене доблестный Йошкар Армий, советский правительствын приказшым шуктен, мемнан единокровный иза-шольо-шамычлан—западный украинец ден западный белорусс-шамычлан эрык ден пиалым кондыш.

Торжественный, пайремлыше, шке вийже ден куатшым сознаватлыше социализм элын столицысе трудовой калык йывыртен каен.

Мавзолей трибунышто йӧратыме Сталин шога, да демонстрант-шамыч сеҥымашым ончыктышо цифра-шамычан шке транспарантыштым кугешнен нӧлталыт.

Йошкар площадьысе пайрем демонстрацийыште 1.500 тӱжем наре еҥ участвоватлен. Тиде шке партийже, шке правительствыже йыр, великий Сталин йыр сплотитлалтше советский калыкын пудырташ лийдыме морально-политический единствожым ончыктымо у, волноватлыше демонстраций ыле.

Барановичи олаште ожнысо бурмистрын пӧртыштыжӧ бесплатный амбулаторий почылтын.
Снимкыште: йоча чер кабинетыште прием. Йочам врач Б. СВИДЕР-ИЗЫГЗАН онча.

БРЕСТ-ЛИТОВСКЫШТО ПЕРВЫЙ ЙОЧА ПӦРТ

Брест-Литовскын ик чапле зданиешыже оласе первый йоча пӧртым почмо.

Тыште оласе тулык йоча-шамычын пӧртыштышт, ожно ночко да пичкемыш подвалыште илыше йоча-шамыч илат. Нунын дене пырля тугай йоча-шамыч илат, кӧн ачаже ден аваже пан-шамыч ындырен пуштыныт.

Йоча пӧртыштӧ читальня уло, кугу библиотека почылтеш.

Западный Белоруссий.
Брест-Литовск ола.

КУГУ НАГРАДА

Театральный ден музыкальный культурын развитийыштыже чапле заслугылан да национальный художественный кадрым куштымылан СССР Верховный Советын Президиумжо А. А. Спендиаров лӱмеш Армянский Государственный опера театрым Ленин орден дене да Армянский Государственный Филармонийым Трудовое Красное Знамя орден дене наградитлен.

Армянский театральный ден музыкальный искусствын кушмо пашаштыже чапле заслугым ыштымылан СССР Верховный Советын Президиумжо наградитлен

Ленин орден дене—4 еҥым, Трудовое Красное знамя орден дене—26, „Знак почета" орден дене—55 да „За трудовое отличие" медаль ден 49 еҥым.

Армянский СССР-ын заслуженный артисткыже Даниелян Айкануш Багдасаровналан СССР Народный артистка лӱмым присвоитлыме.

Западный украинысе ЙОЧА-ШАМЫЧЛАН МОМ ТУНЫКТЕНЫТ

Мемнан йыр йоча-шамыч чумыргышт да СССР нерген йодышташ тӱҥальыч. Нуно школьник, пионер-шамыч нерген, кузе мемнан дене тунемме, кузе илыме нерген йодыштыч. Нуно Советский Союзышто чыла йоча-шамычын тунеммыштлан, мемнан дене оксам тӱлыде тунемаш лиймылан, кажне высший образованийым налын кертмылан ӧрыныт.

—А те ожно Советский Союз нерген нимомат колын одал мо?—ме йодна.

Йоча-шамыч икте-весышт деч ончык пурен, кузе „СССР" мутым йӱкын пелештыше еҥым орландарыме нерген, уроклаште Советский Союз нерген тӱрлӧ лийдымашым нунылан каласкалыме нерген ойлаш тӱҥальыч. Тыгай лийдымаш-шамычым книгашат возкаленыт.

—Теве лудса шке,—каласыш ик йоча, тудо мыланна книгам пуыш. Тудо народный школ-шамычын старший класслаштышт лудшаш книга.

Чынак, книгаште СССР нерген ик мутат уке. Тиде книгаште Российын 22 ий ожно могай улмыжо нерген ойлалтеш. Монастырь-шамычын илышышт нерген раш возымо, тиде монастырьлашке кумалаш толшо еҥ-шамыч тӱшка нерген каласкалыме. Тыгак ожнысо кугыжан Российын йӱдвелныже да эрвелныже илыше тӱрлӧ калык-шамычын пелэ дикий илышышт нерген возкалыме. Но кызытсе илыш нерген,

СССР-ысе калык-шамычын великий дружбышт нерген, Советский властьын тиде калык-шамычын илышыштым культурныйым да зажиточныйым ыштымыже нерген ик мутат уке.

Тиде книгаште ӱшанаш гын, кызытсе Днепрогэсын—мемнан пеш кугу гидростанцийнан о л м ы ш т ы ж о Днепрын вӱдшӧ куакшын йога, тусо кӱеш пернен шуко пуш да изи судно-шамыч шаланылыныт.

Книгаште поляк-шамычын „доблестный" подвигышт нерген моктанен возымо. Тыгак Пилсудский ден бездарный да лӱдшӧ шке армийжым кудалтен коден Румынийыш куржшо генерал Рыдз-Смигла дене моктанат.

Книга лудшо-шамычшым шкеныштын судьбаштлан покорный лияш туныкта. Айдемын судьбажым юмо велэ шинча—книгам составитлыше-шамыч тыге возеныт. Кузе юмо кӱшта, туге лиеш,— маныт нуно.

Мо тугай пиал? Тиде йодышлан книга тыгай вашмутым пуа: „Мечта, лийын кертдыме мечта, пиалым омо дене велэ ужаш лиеш..."

Уке, омо дене огыл, а чынжымак Западный Украинысе йоча-шамыч пиалым пален налыт. Пиалан, куанымашан илышым нунылан Советский элын Йошкар Армийже конден.

А. Плющ.

Западный Украина,
Подволочиске местечко.

ЗАПАДНЫЙ БЕЛОРУССИЙЫН олалаштыже, местечкылаштыже да селалаштыже порядкым кушмо эскерашлан пашазе да креса-ньык-шамыч кокла гыч добровольный милицийым организоватлыме. Снимкыште: милиционер - плотник ИВАН ДУРЕЙКО Слюргонь местечкын уремыштыже.

Тиде 8 ноябрь вашеш йӱдым лийын

Йӱд ночко, тӱтыран. Восток гыч йӱштӧ мардеж пуэн. Йошкарармеец - шамыч тул йыр кидыштым ырыктен шинченыт. Ончылно йӱд пичкемышыште Турецкий вал шемын койын. Тудын йыржё иман проволокым пӱтырымӧ, пеш шуко пулемет да орудий-шамычым шогалтылме. Тудо Крымыш кайме корнышто сеҥаш лийдыме преградыла койын. Укреплений шеҥгалне барон Врангельын войскаже шоген.

53-шо полк штурмлан ямдылалтын. Боец-шамыч пытартыш приказым вучен шып шогеныт. Вот полк деке икмыняр имнешке толыныт. Иктыже, кӱчык шинеляан, имне ӱмбач волен да батальонный командир деке каен.

— Командующий, Фрунзе йолташ...—боец-шамыч шып пелештеныт.

— ...Икмыняр минут гыч ме атакыш каена...—каласен Фрунзе.

Фрунзе кӱсен гычше шагатым луктын. Тунамак мемнан артиллерий лӱен колтен, нелэ снаряд-шамыч Сиваш ӱмбач каеныт.

Вара командующий тыматле йӱк дене каласен:

— Йошкар боец йолташ-шамыч! Тендам чыла угнетенный-шамыч Октябрьын кумышо идалык пайремже дене саламлем.

Тиде 1920 ийын 8-ше ноябрь вашеш йӱдым лийын.

Командующийын кӱчык речьшым йошкарармеец-шамычын виян „ура" кычкырмашышт петырен. Тудо полк ончылно шоген. Вара лишнысе йошкарармеецын кид гычше винтовкым налын, кидшым ончыкыла ыштен, ончыко Сиваш деке—тушманын окопшо деке каен. Боец-шамыч шке командующийышт почеш ошкылыныт. „Ура" кычкырмаш шергылтын. Ошо-шамыч орышо семын пулемет гыч лӱлдаш тӱҥалыныт. Винтовкым кӱшкӧ нӧлтен фронтым командоватлыше, большевик Михаил Васильевич Фрунзе вӱдыштӧ каен.

М. В. Фрунзе.

Тудын деч я пурлаште, я шолаште снаряд-шамыч пудештыныт да пудештме годым лекше тул тудын капшым волгалтарен. Ятыр тӱжем боец-шамыч тудын почеш Сивашын йӱштӧ вӱдшым келын лӱдде каеныт. Ала кушто самырык рвезе мурым тӱҥалын.

„Вставай, проклятьем
заклейменный..."

Чыланат тӱҥалыныт:

„Весь мир голодных и
рабов..."

Пӱтынь полк оҥ марте вӱдым келын, Турецкий валым штурмоватлаш каен, пулемет дене лӱйкалымым ончыде мура.

„Это есть наш последний и решительный бой,
С интернационалом воспрянет род людской..."

Турецкий вал могыр гыч артиллерий лӱйкалаш тӱҥалын. Но боец-шамыч эре ончык каеныт. Теве иман проволокын кум рядшым кӱрлмӧ. Фрунзе эн ончылно. Тудо Владимир Ильич Ленинын возымыж гыч шарна: Керек-кузе гынат Крымыш пураш кӱлеш.

Ленинын мутшо, партийын мутшо—тудлан закон. Пролетарский полководец тыге воспитатлыме улмаш, тудо шке боецше-шамычымат тыгак воспитатлен. Боец-шамыч Турецкий вал воктеланак возыныт, пытартыш ударлан ямдылалтыныт...

Кок ий гыч, тиде мондалтдыме йӱд нерген шарнен, Михаил Васильевич Фрунзе возен:

„Сеҥымаш, чапле сеҥымаш, чыла линий мучко ышталтын. Но тиде мыланна шерге ак дене логалын. Пашазе класс ден крестьянство контрреволюцийлан пытартыш, смертельный удар ыштымашеш 10 тӱжем эн сай эргыштым йомдареныт...

Пашазе да кресаньык-шамычын пашашт верч кучедалме годым Крымыш пурмашеш шке вуйыштым пыштыше нине 10 тӱжем герой-шамыч нерген шарнымаш чыла шемер-шамычын сознанийыштышт курымеш волгалтман да илыман".

ОКТЯБРЬ ПАЙРЕМ ЙОШКАР-ОЛАШТЕ

6 ноябрьыштак Йошкар-Ола пайрем кече годсо гае лие. Чыла пӧрт-шамыч, площадь, урем-шамыч йошкар флаг, лозунг, плакат, диаграмма-шамыч дене сӧрастарыме улыт. Кеч куш ончал,—чыла вере йӧратыме вождь Сталин йолташын да тудын соратникше-шамычын портретышт улыт.

6 ноябрь кастене, Маргостеатрыште, Йошкар-Ола горсоветын торжественный заседанийже лийын. Заседанийыште олаасе партийный, комсомольский, советский, профсоюзный да общественный организаций-шамычын представительышт участвоватленыт.

Погынышо-шамыч пеш кугун нӧлталтмаш да куанымаш чувство дене почетный президиумыш великий Сталиным да тудын вуйлатыме ВКП(б) ЦК Политбюром, Димитров ден Тельман йолташ-шамычым сайленыт. Великий Сталин лӱмеш, Йошкар Армий лӱмеш сово кырымаш шергылтеш

Заседанийыште ВКП(б) Обкомын секретарьже Мамаев йолташ Великий Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкше нерген докладым ыштен.

Доклад деч вара торжественный заседаний пеш чот совым кырымаш дене Сталин йолташлан саламлыман письмам колтен.

Варажым нунылан Маргосфилармоний кугу концертым шынден.

Марийский бумажный комбинатысе средний школын 6-шо классыштыже отличный тунемше Таратенко Людмила.
Фото М. Чуршуковын.

7-ше ноябрьыште олаште мучашдыме калык. Строй дене шемер-шамыч, пионер ден тунемше-шамыч кугу юбилейный площадьыш-митингыш каят. Еҥ-шамыч Сталин нерген, родина нерген мурым мурен ошкылыт. Кажныжынат йывыртымаш. Вет чылаштынат тыште родинылан, партий ден правительствылан, великий Сталин йолташлан преданностьшым ончыкташ толмыжо шуын.

11 час лан митинг почылто. Митингыш погынышо-шамычым ВКП(б) Обком секретарь Кушнарев йолташ, Марийский АССР Верховный Совет Президиум Председатель Кавалеров йолташ, ВЛКСМ Обком лӱм дене Темерешев йолташ, пашазе Панов йолташ саламлат. Пионер да школьник-шамыч лӱм дене пионер Октябрь Торкунов выступатлыш. Тудо советский школьник да пионер-шамычын шке родинышт тым пеш чот йӧратымышт, тудым аралаш ямдылалт кушмышт нерген ойлыш.

Митинг великий Сталинлан саламлымашан письмам пеш чот совым кырен, кумыл нӧлтын колтыш.

Митинг пытымекак демонстраций тӱҥале. Трибуна ончыч боевой марш почеш Йошкар-Оласе аэроклубын учлетшо, летчикше-шамыч, осоавиахимовец-шамыч, медицинский сестралан ямдылалтше-шамыч эртен каят. Железнодорожник, строитель, студент-шамыч каят... Вот пионер ден тунемше-шамыч. Нуно яндар йӱкышт дене великий учитель Иосиф Виссарионович Сталинлан „Ура" кычкырат.

Демонстрант-шамыч мемнан правительство член-шамычын, вождь-шамычын портретыштым нумалыныт. Мучашдыме „Ура" йӱк шергылтеш. Советский калыкын единствожым, шке элжылан преданный улмым ончыктышо демонстраций ик час шуйныш.

Пашазе ден служащий-шамыч шкеныштын предприятийыштышт учреждениййыштышт вечерым эртареныт.

Йошкар знамя дене

Днепрын шола могыр серыштыже Каховка лӱман изи украинский ола уло. 1920 ийыште, шыжым, тиде олан судьбаж деке мемнан таҥ да тушман-шамыч чот оҥченыт. Тунам мемнан родина пеш нелэ положенийыште лийын. Йошкар Армий польский белогвардеец-шамыч деч Украиным утарышаш верч кредалын. Ты годымак шем теҥыз сер деч барон Врангель мемнан эл ӱмбак наступатлаш тӱҥалын. Врангельым Англий танк-шамыч деке, мӱндыркӧ лӱяш лийме оруций да у самолет шамыч дене вооружатлен. Тыгай кугу вий дене Врангель мемнан войскам туп гыч перен, поляк-шамыч деке ушнаш да варажым Москвашке вӱран походым тӱҥалаш шонен.

Но поляк-шамыч деке кайме корнышто Каховка ола шоген. Тиде олам 51 стрелковый дивизий арален. Тиде дивизий—Йошкар Армийыште ик эн сай дивизийлан шотлалтын. Тудо Каховкышко Сибирь гыч толын, Сибирьыште Колчакын армийже ваштареш геройски кредалын да нуным йӧршеш кырен шалатен. Тиде дивизийыште пелыже наре шахтер да уральский заводласе металлист-шамыч улыт улмаш, нунын коклаште коммунист-шамыч ятыр лийыныт.

Врангель Каховкым кузе гынат налаш решитлен. Садлан 14 октябрьыште артиллерий дене пеш чот лӱлдын, атакым тӱҥалын. Тиде жапыштак атакыш танк-шамыч каеныт. Танк-шамыч почеш броневик-шамыч т рваненыт, кӱшнӧ самолет-шамычын эскадрилийышт боец-шамыч ӱмбак бомбым кышкаш тӱҥалыныт.

Тыгай кугу вийым нигӧ ланат кучен керташ гай чучын огыл. Но 51 дивизийын йошкар батальонжо-шамыч геройски оборонятлалтыныт. Боец-шамыч танк-шамыч ваштареш нелэ орудийым пӧрдыктеныт, гранатым кышкеныт. Тыге лӱдде кредалме дене йошкар боец-шамыч атакым сеҥеныт, даже танкым да ик мыняр пушкым руалтен налыныт.

Тиде—Врангельым первый сеҥымаш лийын. Тиде сеҥымашым московский шемер шамыч кугун акленыт. Москвасе пашазе-шамыч Каховка дене Врангельым сеҥыме нерген колынытат 51-ше дивизийым шефыш налыныт. Вара Каховкыш делегацийым колтеныт. Пашазе-шамычын делегацийышт дивизийлан пӧлӧкым—йошкар знамям конден. Делегаций 19 октябрьыште Каховка олаште лийын. Тудо боец-шамычым первый сеҥымаш дене саламлен да нунылан московский пашазе-шамычын йошкар знамяштым пуэн. Знамяште тыге возымо лийын: „Уничтожь Врангеля!".

Тунам боец-шамыч йошкар знамям налшыштла Варангель кеч куш шылаш тӧча гынат, тудым йӧршеш кырен шалаташ мутым пуэныт.

Делегаций каен. Икмыняр кече эртымеке, южный фронтын боецше-шамыч Фрунзе йолташын командоватлымыже почеш Врангель ӱмбак общий наступленийым тӱҥалыныт. Нине боец-шамычлан полшаш польский фронт гыч Ворошилов ден Буденный йолташ-шамычын вуйлатымышт дене Первый конный армий вашкен. Врангель Украина ӱмбак адак ик гана кержалташ тыршен, но Йошкар Армийын боецше-шамыч тудым уэш чактареныт. Тидын деч вара Врангель Крымыш шылын. Тудо тыште мыйым нимогай вият сеҥен огеш керт, манын ӱшанен, вет Крымский полуостровыш пураш пеш йӧсӧ улмаш. Тиде полуостров чыла могырым гаяк теҥыз дене авырналтын, лачак северыште кок аҥысыр—Перекопский да Чонгарский перешейка дене кукшо мланде дене ушнен шоген. Нине перешейкаlаште Врангель пеш пеҥгыде да шуко укреплений-шамычым ыштен, нуным бетонироватлен да шуркалыман кӱртньӧ воштыр шамыч дене пӱтырен шынден. Укреплений-шамычым аралашлан тудо шкенжын эн сай офицерский полк-шамычшым пушка дене, пулемет да миномет-шамыч дене шогалтен.

Врангельым кырен шалаташ планым Сталин ден Фрунзе ыштеныт. Тиде план почеш 51-ше дивизий Перекопский перешейкым штурмоватлаш тӱҥалын.

Тушман снаряд дене лӱлдын гынат, первый кок пеҥгыдемдыме линийым куш-

(Мучашыже 4-ше могырыштэ).

104

Мыланна возат

ЫНДЕ НУНАТ ТУНЕМАШ КОШТЫТ

Мемнан Шуар-Сола ялыште 3 ўдыр-шамыч школыш тунемаш коштмым чарненыт ыле. Тиде Зверева Анна, Рыбакова Ольга да Зверева Ольга улыт. Ме, тунемше-шамыч, нуныллан тунемаш кÿлмӧ нерген каласкалышна. З в е р е в а Анук школыш кошташ тÿгалаш решитлыш. Тудо 4-ше классым тунем пытарен да школыш коштмым чарнен ыле, вара кок ий тунемде илен.

Тений 1 сентябрь гычак Анук Руя-Сола НСШ-ын 5-ше классышкыже тунемаш кошташ тÿгале. 3—4 кече гыч школыш коштмым чарныше Рыбакова Ольгат школыш миӹыш. Нуно коктынат школышко йывыртен коштыт. Ынде Зверева Ольга веле кодын. Но ме вашке тудымат школыш нангаена.

Семенов Васлий.

Ронго район,
Руя-Сола НСШ.

Мемнан пӧлӧкна

Отрядной сборышто мемнан вожатыйна Виногорова Нина пеш сай ойым лукто: Западный Украинысе да Западный Белорусснйысе йоча-шамычлан пӧлӧкым колташ. Тидлан ме ик ен семын кöнышна. Кызыт кажне звено пӧлӧкым ямдыла. Теве „Пушкинцы" звено вождь-шамычын портретыштым я м д ы л е н, а ўдыр-шамыч пионерский значок ден галстукым тÿрлат. „Чапаевцы" звено альбомым ышташ тÿгалын.

Васенева Люба.

Йошкар-Ола.
4-ше номеран школ.

Значкист-шамыч шукемыт

Мемнан классыште чылаже 36 ен тунемыт. Нуно чыланат оборонный значокан улыт. 30 енын 2—3 оборонный значок гыч уло. Классыштына кызыт ПВХО-лан 25 ен, БГСО-лан 29 ен, ЮВС-лан 10 ен, ГСО-лан 7 ен, БГТО-лан 9 ен нормым сдатленыт.

Сидоров Алексей.

Сотнур средний школ,
8 „А" класс.

Сборышто Ворошиловын биографийжым колыштна

26-шо октябрьыште мемнан отрядын сбор лие. Тиде сборышто Оборона Калык Комиссар Климент Ефремович Ворошиловын биографийжым колыштна. Ынде Ворошиловын илышыжым ме сайын шинчена. Тудын илышыже мыланна пример.

Отряд совет председатель **Якимов Тимофей.**

Шернур район,
Мустай начальный школ.

Капиталистический эллаште

Английыште йорло-шамычын йочашт огыт тунем

Английыште пашазе ден кресаньык - шамычын йочашт начар илат. Ачашт ден аваштын шке икшывыштым пукшаш оксашт ок сите, нуно нужналык дене шужымашым чытат.

Английыште йорло-шамычын йочашт шукышт начальный школымат огыт пытаре.

13—14 ияш йоча-шамычлан фабриклашке але кулак-шамычын фермылашкышт пашам тарлалтын ышташ каяшышт логалеш. Кö фабриклашке пашам ышташ пура гын, тудо суткалан 10 шагат пашам ышта, а кулак-шамыч фермышташт йоча-шамычлан ўжара гыч ўжара марте пашам ыштыктат.

Йоча-шамыч огыт тунем гынат, английский правитель-шамыч нимомат огыт шоналте. Английский буржуазный „Таймс" газетыште статья пуртымо улмаш, тушто яллаште средний школ-шамычым йӧршынат почмо ок кÿл манын возымо.

1500 йылме

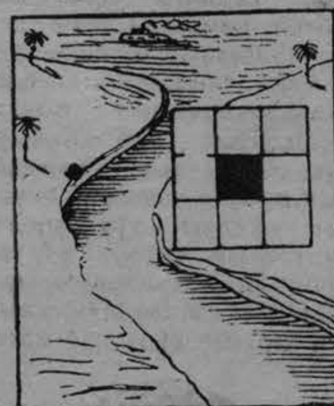
Тÿняште тÿжем наре тÿрлö йылме уло. Тышке верласе наречий-шамычым ешараш гын, эшеат шукырак лиеш—тÿжем вич шÿдö.

Кутырышо - шамыч шотышто эн ончылно китайский йылме шога. Тиде йылме дене 500 миллион ен ойла.

Варажым английский, русский, немецкий, испанский да моло йылме улыт.

Могай энгер?

Тиде клеткылашке (покшелнысе деч посна) буква-шамычым шындылза. Вара кÿшыч ўлык, ўлыч кÿшкö, пурла гыч шолашке, шола гыч пурлашке лудмекат ик энгерак лекше.

КУРОЧКИН ДЕМИД колтен.

Параньга район,
Ильпанур НСШ.
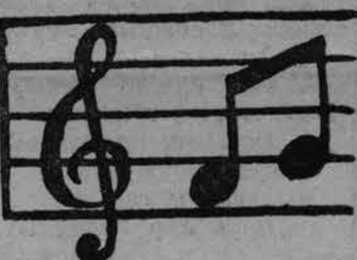
Тушто

Шыжым шочеш, шошым кола.

Колтеныт **РЫБАКОВ КОЛЯ** ден **ПАУТКИН САНЯ.**

Ронго район,
Верх-Ушнур НСШ.

Задача

Тышечын могай кушкылым палаш лиеш? Каласа!

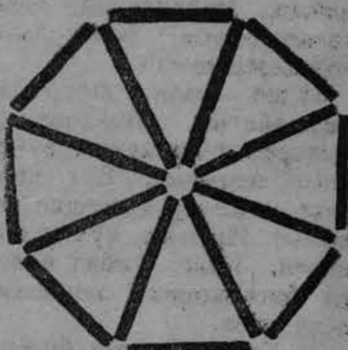
Анаграмма

Мый металл улам.
А „Н"-ым „Р" деке вашталтем-
Артист-шамычем дене
Тендам öрыктарем.

Колтен **ИВАНОВ КОЛЯ.**

Ронго район,
Руя-сола НСШ.

Тиде задачым решитлыза

Тыште 16 тоя уло. Тушеч 10 тояжым налза да 2 ик гай треугольник кодшо.

ГОРОХОВ ИВАН ден П. ТАНЫГИН.

Кужэнгер район,
„Олманур" колхоз.

Логогриф

Кажне пӧртыштӧ
Мый улам.
„Н"-ым кудалтет гын,
Юлыш йогаш тÿгалам.

Колтен **СЕМЕНОВ ВАСЛИИ.**

Ронго район,
Руя-Сола НСШ.

Ответ-шамыч

28 сентябрьысе „Я. Л."-ым онче.

Шахматный коньын ходшо дене. Шахмат дене мод.

Шарада. Шолохов.

Ответым колтеныт: Саратов Николай (Кужэнгер район, Салтак'ял НСШ), Макматов Илья (Шернур район, Коклала НСШ), Никитин Сергей (Косолапово район, Елеево НСШ).

4 октябрьысе „Я. Л."-ым онче.

Тушто. Шокте.

Географический задача. Рим—Мир.

Ответым колтеныт: Казаков Иван ден Степанов П. (Волжский район, Помар средний школ), Лебедев Никифор (Тошто-Тор'ял средний школ), Боярский В. ден Панов Викентий (Морко район, Аз'ял НСШ).

Йошкар знамя дене

(Мучаш)

тылгыирак налме. Но варажым шыже тÿтыра лонгаште шогышо Турецкий валым эрташ пеш йӧсö лийын. Вал боец-шамычлан корным петырен. Тиде валым тушман пеш чот пенгыдемден. Валын кÿкшытшö кум этажан пӧрт гай лийын, а валын ончылныжо пеш келге вынемым кÿнчымö да шуркалышан кÿртньö воштыр дене пырдыжлажым ала мыняр пачаш пÿтырымö лийын.

Туге гынат, боец-шамыч тиде крепостым налына манын ўшаненыт. „Колена гынат,—ойленыт нуно,—московский пашазе-шамычын йошкар знамяшт тиде вал ўмбалне лойгалташ тÿгалеш!"

7 ноябрьыште, Великий Октябрьский революцийын 3-шо идалыкыштыже, боец-шамыч Турецкий вал деке наступатлаш тÿгалыныт. Йÿд, 15 градусан йÿштö. 51-ше дивизийын икмыняр ужаш войскаже 15-ше да 52-шо дивизий-шамыч дене пырля иян вÿд гоч, Сивашын кугу купшо гоч вонченыт да Турецкий валым оролышо врангельский полк ваштареш пижыныт. 51-ше дивизийын тÿн частьше вал деке шола могырым атакым ыштен. 51-ше дивизийын 456-шо полкшо Московский знамя дене эн ончыч каен. Штурм тÿналмеке икмыняр шагат гыч гранатын осколкыжо знаменоносецым пуштын. Знамям вес йолташ-шамыч налыныт да вал деке нушкаш тÿгалыныт.

Вал деке лишеммеке боец-шамыч кÿртньö воштырышамычым товар дене, кид дене тодышташ тÿгалыныт. Тушман кашак вал гычын нунын ўмбак гранат-шамычым кышкеныт.

Тыгай кугу укреплениймым сенгаш пеш нелэ лийын. Тушман боец-ш а м ы ч ы н кок атакыштым чактарен. Но б о е ц - ш а м ы ч йошкар знамям эше кÿшкö нöлтен, сенгымашке каеныт.

Турецкий валым вийгак каен сенген налаш пеш йöсö лийын. Вара боец-шамыч вес йöным муыныт: залив гоч вÿдым келын лекташ да тушманлан тыл гычын ударым ышташ. Ик шагат жап гычын боец-шамыч атакым тÿгалыныт. Тушман тидым шижын огыл да кенеташте нигуш пурен каяш öрын. Ты годымак валым атаковатлыше 456—шо полк тушманын тулжо вошт лектын, пуля дене шÿтлылшö Йошкар знамям крепость ўмбак шогалтен. Тушманым сенгыме. Крымыш корным почмо. 15 ноябрьыште 51-ше дивизийын 456-шо полкшо Шем тенгыз серыште маршироватлен.

Октябрьын сенген налмыжым тыге героически аралымылан 51-ше дивизий Красное Знамя орден дене н採градитлалтын.

* * *

Тиде дивизий кызытат уло, тудо кызытат Перекопын боевой традицийжым арала. Тудо адак кок орден дене—Трудовое Красное Знамя орден дене да Ленин орден дене наградитлалтын. А „Уничтожь Врангеля" возыман тошто йошкар знамя Йошкар Армийын Центральный музейыштыже.

Е. Дочкал.

Перекопым налмаш.

Тöрлатымаш

22-шо октябрьыште лекше „Ямде лий"-ын 1-ше страницешыже печатлыме „Актив дене могай пашам ыштыман" статьяште 2-шо колонкышто кÿшыч 8-ше корно гыч тыге лудман: **„Тыгак отрядласе пырдыж газет редактор-шамыч дене тыгаяк беседым ыштыман".**

28-ше октябрьыште лекше 50-ше номеран „Ямде лий" газетын 1-ше страницешыже печатлыме „Пионерский активлан пашам кузе ыштыман" лÿман статьяште, 3-шо колонкысо кÿшыч 13-14 корнысо предложенийым тыге лудаш кÿлеш: **„Погынымаш 1-2 шагат деч коч ынже шуйно".**

Редакций.

Отв. редактор— И. М. МУЗУРОВ.

Уполн. Марглавлита № А—1002. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.